

Důvodová zpráva

A. Obecná část

1. Zhodnocení platného právního stavu a vysvětlení nezbytnosti navrhované právní úpravy

Sucho v nedávné minulosti a současnosti, zaznamenaný vývoj i prognózy odborníků ukazují, že celé lidstvo je na pokraji celosvětové „vodní krize“. První projevy krize již začínáme intenzivně pociťovat a prohlubují se. U této krize se tak již hovoří o tom „kdy“ a ne „zda“.

V současné době i v ostatních státech Evropy dochází k intenzivním diskusím o tom, jak se přizpůsobit změnám klimatu, které způsobují vysoké nevyrovnanosti při nakládání s vodou. Často jsou tyto diskuse i jejich závěry ovlivněny zkušenostmi státu Izrael, který je celosvětově leaderem zavádění nových principů, technologií i právních norem v oblasti nakládání s vodou. I ve státech Evropské unie dochází k uplatňování těchto zkušeností a pravidel. Nejdále je v tomto smyslu Slovinsko, které již i obdobnou změnu ústavního principu v roce 2016 zavedlo.

Stávající stav v hospodaření s vodou v České republice se stále více stává neudržitelným. Principy mechanismů fungování zásobování vodou pro obyvatele, zemědělství i průmyslovou výrobu vznikaly historicky v různých částech státu nekoordinovaně a systémově rozdílně dle daných historických období. Nevznikaly však nikdy pod tlakem nedostatku zdrojů vody. Takovým nedostatkem, kterým v současné době „vodní krize“ hrozí i v České republice.

Předkládaný návrh má změnit základní princip fungování nakládání s vodou v České republice, kdy na jedné straně stanovuje právo každého na pitnou vodu a stanovuje prioritizaci užití vody, ale na druhou stranu stanovuje, že pitná voda je statkem veřejného užívání, se kterým mohou ostatní subjekty nakládat pouze podle státem daných pravidel a prioritizace. Základním principem tohoto nakládání je pak neziskovost nakládání s pitnou vodou a jeho způsob, tedy prostřednictvím obecních samospráv.

Právě v zavedení neziskovosti nakládání s pitnou vodou spočívá nejvýznamější dopad navrhované úpravy. Současná privatizace vodárenské infrastruktury českým domácnostem a jejich přístupu k pitné vodě nespokojí. Soukromé zahraniční subjekty dostatečně neinvestují do údržby vodárenské infrastruktury, v důsledku čehož dochází nezářadně k haváriím vodovodních systémů a k jejich nedostatečné modernizaci a údržbě. Následné ztráty na pitné vodě, která z poškozeného potrubí uniká do okolní půdy, jsou kompenzovány z rozpočtů domácností na daném území, stejně jako opravy takto poškozených infrastruktur.

České domácnosti, nacházející se na území, na němž působí zahraniční dodavatelé vody navíc za pitnou vodu, kterou čerpají, zaplatí více než ty domácnosti, jejichž vodárny jsou ve vlastnictví daných měst a obcí. Navzdory stávající regulaci cen pitné vody navyšují zahraniční koncerny odběratelům vody ceny o zisk, který se v průměru pohybuje v řádu desítek procent z vodného i stočného. Většina z takto získaného profitu je navíc alokována do zahraničí, do domovské země dané společnosti. Oproti tomu zisk, jenž domácnostem kalkulují do ceny vodného a stočného městské vodárny je v průměru 1-2% a tyto zisky jsou vynakládány na rozvoj infrastruktury v daném regionu.

V souvislosti s přijetím návrhu pak předpokládáme vyvolání změn všech právních předpisů, které se týkají předmětné úpravy ochrany zdrojů vody a nakládání s ní. Půjde tak o komplexní změnu předpisů kompetenčně většiny rezortů.

Současně je třeba zajistit důslednější aplikaci postihů za jednání, která jsou v rozporu se zásadami účelného a udržitelného nakládání s pitnou vodou a jejími zdroji, jakými je například

porušování zákazu zalévání zahrad či napouštění bazénů, ale také porušování zásad ochrany čistoty a kvality vody, tedy způsobování rizika jejího znečištění.

2. Vysvětlení principů navrhované právní úpravy

Navrhovaná právní úprava podřazuje právo na pitnou vodu pod občanské právo na zdraví. Stanovuje pak zásadní prioritu užívání vody, tedy udržitelné zásobování pitnou vodou pro spotřebu. V poslední řadě pak stanovuje princip, že nakládání bude zajištěno obcemi, neboť ty jsou v maximální míře vlastníky potřebné infrastruktury. Zavádí se pak princip neziskovosti nakládání s vodami. Cílem neziskovosti je potřeba vyrovnanosti investičních i provozních nákladů provozování vodní infrastruktury a modernizace, při zajištění nutného uplatnění reálných nákladů za užívání vody.

3. Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s ústavním pořádkem České republiky a mezinárodními smlouvami podle čl. 10 Ústavy České republiky

Z hlediska ústavního pořádku se navrhovaná právní úprava primárně dotýká rozšíření hlavy čtvrté ústavního zákona: „Hospodářská, sociální a kulturní práva“, spočívající v rozšíření práva na zdraví, o právo na pitnou vodu a základní úpravu jeho provedení. Se všemi dalšími ustanoveními ústavního pořádku je navrhovaná právní úprava v souladu. Příhodnou se jeví novelizace čl. 7 Ústavy, který stanoví, že: „*Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství.*“

Souladnou je navrhovaná právní úprava i s mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu České republiky.

V této souvislosti je však nutné podotknout, že navrhovaná úprava se dotkne stávajících komerčních smluv se zahraničními provozovateli vodohospodářské infrastruktury. Odložená účinnost pak dává dostatečný prostor na vyřešení těchto případných sporů.

4. Předpokládaný hospodářský a finanční dosah navrhované právní úpravy na státní rozpočet a rozpočty krajů a obcí

Navrhovaná právní úprava bude mít vliv na státní rozpočet a rozpočty obcí a krajů. Zákony upravující nový princip zaváděný touto úpravou ústavního zákona budou obsahovat vlastní hodnocení předpokládaného hospodářského a finančního dosahu úpravy na státní rozpočet a rozpočty krajů a obcí.

B. Zvláštní část

K čl. I navrhovanému § 31

Toto ustanovení upravuje právo každého na pitnou vodu. Upravuje, že vodní zdroje jsou statkem veřejného užívání a jsou ve správě státu. Zároveň stanovuje prioritizaci užití pitné vody a princip neziskovosti jeho zajištění.

K čl. II

Účinnost zákona se navrhuje dnem 1. ledna 2023, čímž vznikne dostatečný prostor pro realizaci v návrhu uvedených záměrů.

V Praze dne 16. 6. 2019

Předkladatelé:

Jana Krutáková v. r.

Jan Farský v. r.

Věra Kovářová v. r.

Vít Rakušan v. r.

Petr Gazdík v. r.

Petr Pávek v. r.